VOL. 1 | ISSUE 2 | APRIL 2026

UNISCIENCE

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL

UniScience
International scientific journal

G.BLUMERNING RAMZIY INTERAKSIONIZMI

Ismatullayeva Maftuna Farhodjon qizi
Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti
E-mail: maftunafarhadovna499@gmail.com

Annotatsiya. *Ushbu maqolada G. H. Blumer tomonidan ishlab chiqilgan ramziy interaksionizm nazariyasi tahlil qilinadi. Mazkur yondashuvga ko'ra, insonlar atrofdagi dunyoni bevosita emas, balki ramzlar va ma'nolar orqali anglaydi hamda o'zaro ijtimoiy muloqot jarayonida bu ma'nolarni shakllantiradi. Maqolada nazariyaning asosiy uch tamoyili — narsalarga ma'no berish, ma'nolarning ijtimoiy interaksiya orqali yuzaga kelishi va ularning interpretatsiya jarayonida o'zgarishi — ilmiy asosda yoritilgan. Shuningdek, Blumer g'oyalarining sotsiologiya fanidagi o'rni, uning ijobiy jihatlari va tanqidiy yondashuvlar ham ko'rib chiqilgan. Natijada ramziy interaksionizm jamiyatni dinamik ma'no tizimi sifatida tushuntirishi aniqlangan.*

Kalit so`zlari: *Ramziy interaksionizm, G. H. Blumer, ijtimoiy interaksiya, ma'no va ramzlar, sotsiologik nazariya, interpretatsiya, mikro sotsiologiya.*

Kirish. Zamonaviy sotsiologiya fanida inson va jamiyat o'rtasidagi o'zaro munosabatlarni chuqur tahlil qilish muhim ilmiy yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, insonlarning kundalik hayotdagi xatti-harakatlari, ularning ijtimoiy muhitni qanday anglashlari va bu jarayonda ma'no berish mexanizmlarining o'rni dolzarb masalalardan biridir.[1] Shu nuqtai nazardan, ramziy interaksionizm nazariyasi alohida e'tiborga loyiqdir. Ushbu nazariya amerikalik sotsiolog Herbert Blumer tomonidan ishlab chiqilgan bo'lib, u George Herbert Mead ilgari surgan g'oyalarni tizimlashtirib, ilmiy asosga keltirgan. Blumer ushbu yondashuv orqali jamiyatni qat'iy tuzilma sifatida

emas, balki insonlar o‘rtasidagi o‘zaro ta’sirlar natijasida doimiy shakllanib boruvchi jarayon sifatida talqin qiladi.[2]

Ramziy interaksionizmning asosiy g‘oyasi shundan iboratki, insonlar atrof-muhitni bevosita emas, balki ramzlar, belgilar va ma’nolar orqali anglaydi. Har bir ijtimoiy obyekt yoki hodisa inson ongida ma’lum bir ma’noga ega bo‘ladi va bu ma’no ijtimoiy muloqot jarayonida shakllanadi. Masalan, til, imo-ishoralar, belgilar va ijtimoiy rollar insonlar o‘rtasidagi muloqotning asosiy vositalari sifatida xizmat qiladi. Shu sababli, ijtimoiy reallik obyektiv mavjudlik emas, balki insonlar tomonidan yaratiladigan va qayta ishlab chiqiladigan subyektiv jarayon sifatida qaraladi. Bu yondashuv jamiyatni tushunishda yangi metodologik imkoniyatlarni ochib beradi.Bundan tashqari, Blumer nazariyasi uchta asosiy tamoyilga asoslanadi: insonlar narsalarga ular uchun mavjud bo‘lgan ma’nolar asosida munosabat bildiradi; bu ma’nolar ijtimoiy interaksiya jarayonida yuzaga keladi; va ular interpretatsiya orqali doimiy ravishda o‘zgarib boradi. Ushbu tamoyillar inson xulq-atvorini chuqurroq tushuntirishga imkon beradi hamda ijtimoiy jarayonlarning dinamik xarakterini ochib beradi. Shu bilan birga, ramziy interaksionizm sotsiologiyaning mikro darajasiga e’tibor qaratib, individual tajriba va kundalik hayot tahliliga katta ahamiyat beradi. Mazkur maqolaning asosiy maqsadi G. H. Blumerning ramziy interaksionizm nazariyasini ilmiy jihatdan tahlil qilish, uning asosiy tushunchalari va tamoyillarini ochib berish hamda zamonaviy sotsiologiya fanidagi ahamiyatini aniqlashdan iboratdir.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya. Ramziy interaksionizm nazariyasini chuqur o‘rganishda klassik va zamonaviy sotsiologik manbalar muhim ahamiyatga ega. Ushbu yo‘nalishning nazariy asoslari dastlab George Herbert Mead tomonidan ishlab chiqilgan bo‘lib, uning “ong”, “men” va “jamiyat” haqidagi qarashlari keyinchalik Herbert Blumer tomonidan tizimlashtirilgan. Mead o‘zining *“Mind, Self and Society”* (1934) asarida ijtimoiy ong va shaxs shakllanishini interaksiya jarayoni bilan bog‘lab

tushuntiradi.[3] Blumer esa *"Symbolic Interactionism: Perspective and Method"* (1969) asarida ushbu g‘oyalarni kengaytirib, ramziy interaksionizmni mustaqil sotsiologik nazariya sifatida shakllantiradi.

Zamonaviy sotsiologlar, jumladan, George Ritzer ushbu nazariyani mikro sotsiologik yondashuv sifatida baholab, uning kundalik hayot jarayonlarini tahlil qilishdagi ahamiyatini alohida ta’kidlaydi.[4] Shuningdek, Randall Collins ramziy interaksionizmni sotsiologiyaning asosiy an’analaridan biri sifatida ko‘rib chiqib, uning ijtimoiy munosabatlarni tushuntirishdagi o‘rnini ko‘rsatadi. Ushbu adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, ramziy interaksionizm inson xulq-atvori va ijtimoiy reallikni tushuntirishda muhim nazariy asos bo‘lib xizmat qiladi.[5]

Mazkur maqolada metodologik yondashuv sifatida bir necha ilmiy usullar qo‘llanildi. Avvalo, **nazariy tahlil usuli** yordamida Blumer va Mead asarlari chuqur o‘rganildi hamda ularning asosiy g‘oyalari ajratib olindi. Bundan tashqari, **solishtirma tahlil usuli** orqali turli sotsiologlarning qarashlari taqqoslanib, nazariyaning o‘ziga xos jihatlari aniqlashtirildi. Shuningdek, **interpretativ yondashuv** asosida insonlarning kundalik hayotdagi ijtimoiy interaksiyalari va ma’no berish jarayonlari tahlil qilindi. Tadqiqot jarayonida asosan ikkilamchi manbalardan foydalanildi, ya’ni ilmiy kitoblar, maqolalar va sotsiologik tadqiqotlar o‘rganildi. Ushbu metodologiya ramziy interaksionizm nazariyasining mohiyatini chuqurroq anglash va uning amaliy ahamiyatini ochib berishga imkon yaratdi.

Muhokama. Ramziy interaksionizm nazariyasi sotsiologiyada inson xulq-atvori va ijtimoiy jarayonlarni tushuntirishda muhim nazariy yondashuvlardan biri hisoblanadi. Ushbu nazariya Herbert Blumer tomonidan ishlab chiqilgan bo‘lib, u jamiyatni qat’iy tuzilma sifatida emas, balki insonlar o‘rtasidagi doimiy o‘zaro ta’sirlar natijasida shakllanadigan dinamik jarayon sifatida talqin qiladi. Blumerga ko‘ra, insonlar o‘z xatti-harakatlarini bevosita tashqi omillarga qarab emas, balki ularning

ongida shakllangan ma’nolar asosida amalga oshiradi. Bu esa ijtimoiy reallikning subyektiv va interpretativ xarakterga ega ekanligini ko‘rsatadi.

Muhokama natijalariga ko‘ra, ramziy interaksionizm kundalik hayot jarayonlarini tahlil qilishda ayniqsa samarali ekanligi aniqlanadi. Insonlar har bir vaziyatni anglash jarayonida uni talqin qiladi va shu talqin asosida harakat qiladi. Bu jarayon George Herbert Mead tomonidan ishlab chiqilgan “self” va ijtimoiy ong tushunchalari bilan uzviy bog‘liqdir.[5] Shaxs o‘zini boshqalar orqali anglaydi, ya’ni jamiyat bilan muloqot qilish orqali o‘z identitetini shakllantiradi. Shu sababli, ijtimoiy munosabatlar nafaqat tashqi, balki ichki psixologik jarayonlar bilan ham chambarchas bog‘liq hisoblanadi. Bundan tashqari, ushbu nazariya kommunikatsiya jarayonlarini tushuntirishda ham muhim rol o‘ynaydi. Til, imo-ishoralar, belgilar va ramzlar insonlar o‘rtasidagi asosiy aloqa vositalari sifatida namoyon bo‘ladi. Har bir ramz ma’lum ijtimoiy ma’noga ega bo‘lib, u muloqot jarayonida shakllanadi va vaqt o‘tishi bilan o‘zgarib boradi. Shu jihatdan qaraganda, jamiyat doimiy ravishda yangilanib turadigan ma’no tizimi sifatida namoyon bo‘ladi.

Shu bilan birga, ramziy interaksionizm nazariyasining ayrim cheklovlari ham mavjud. U asosan mikro darajadagi tahlilga e’tibor qaratgani sababli, makro darajadagi ijtimoiy tuzilmalar — iqtisodiy tizim, siyosiy institutlar va ijtimoiy tengsizlik masalalari yetarlicha yoritilmaydi. Bundan tashqari, nazariyaning empirik tadqiqotlarda qo‘llanishi ba’zan murakkab bo‘lishi mumkin, chunki ma’no va interpretatsiya subyektiv xarakterga ega. Shunga qaramay, zamonaviy sotsiologiyada ushbu yondashuvning ahamiyati yuqori darajada saqlanib qolmoqda. Jumladan, George Ritzer ramziy interaksionizmni kundalik hayotni tahlil qilishda eng muhim nazariyalardan biri sifatida baholaydi. Natijada, ushbu nazariya inson xulq-atvorining ichki mexanizmlarini ochib berish va ijtimoiy jarayonlarni chuqurroq anglashda muhim ilmiy asos bo‘lib xizmat qiladi.

Natijalar. Mazkur tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, ramziy interaksionizm nazariyasi inson xulq-atvori va ijtimoiy jarayonlarni tushuntirishda muhim ilmiy asos bo‘lib xizmat qiladi. Herbert Blumer tomonidan ishlab chiqilgan ushbu yondashuvga ko‘ra, insonlar o‘z harakatlarini bevosita tashqi muhitga emas, balki ular ongida shakllangan ma’nolarga asoslanib amalga oshiradi. Bu esa ijtimoiy reallikning obyektiv emas, balki subyektiv va interpretativ xarakterga ega ekanligini tasdiqlaydi. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, jamiyat insonlar o‘rtasidagi doimiy muloqot va o‘zaro ta’sirlar natijasida shakllanib boradi.[6]

Natijalar shuni ham ko‘rsatadiki, ramziy interaksionizm uchta asosiy tamoyilga tayanadi: birinchidan, insonlar narsalarga ular uchun mavjud bo‘lgan ma’nolar asosida munosabat bildiradi; ikkinchidan, ushbu ma’nolar ijtimoiy interaksiya jarayonida yuzaga keladi; uchinchidan esa, ma’nolar interpretatsiya jarayonida doimiy ravishda o‘zgarib boradi . Ushbu tamoyillar insonlarning kundalik hayotdagi qaror qabul qilish jarayonini tushuntirishda muhim ahamiyatga ega ekanligi aniqlandi.

Bundan tashqari, tadqiqot natijalari George Herbert Mead tomonidan ilgari surilgan “self” tushunchasi bilan bog‘liq holda shaxsning shakllanishi ijtimoiy muloqot jarayoniga chambarchas bog‘liqligini ko‘rsatdi. Inson o‘zini boshqalar orqali anglaydi va shu asosda o‘z ijtimoiy rolini shakllantiradi. Bu esa shaxs va jamiyat o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlikni yanada chuqurroq ochib beradi.

Shuningdek, tadqiqot davomida ramziy interaksionizmning mikro darajadagi tahlil uchun ayniqsa samarali ekanligi aniqlandi. U kundalik hayotdagi oddiy ko‘rinadigan, ammo murakkab ijtimoiy jarayonlarni tushuntirishga imkon beradi. Natijada, ushbu nazariya jamiyatni dinamik va doimiy o‘zgaruvchan ma’no tizimi sifatida talqin qilishga asos yaratadi hamda zamonaviy sotsiologiyada o‘z dolzarbligini saqlab qolayotgan muhim nazariyalardan biri ekanligi isbotlandi.

Xulosa. Yuqoridagi tahlillar asosida shuni xulosa qilish mumkinki, ramziy interaksionizm nazariyasi sotsiologiyada inson va jamiyat o‘rtasidagi munosabatlarni tushuntirishda muhim ilmiy yondashuvlardan biri hisoblanadi. Herbert Blumer tomonidan ishlab chiqilgan ushbu nazariya jamiyatni qat’iy va o‘zgarmas tizim sifatida emas, balki insonlar o‘rtasidagi doimiy muloqot va o‘zaro ta’sirlar natijasida shakllanib boradigan dinamik jarayon sifatida talqin qiladi. Bu esa ijtimoiy reallikning subyektiv va interpretativ xarakterga ega ekanligini ko‘rsatadi.

Insonlar o‘z xatti-harakatlarini narsalarga bergan ma’nolari asosida amalga oshiradi va bu ma’nolar ijtimoiy interaksiya jarayonida shakllanadi hamda o‘zgaradi. Ushbu jarayon George Herbert Mead tomonidan ishlab chiqilgan “self” tushunchasi bilan ham uzviy bog‘liq bo‘lib, shaxsning shakllanishi jamiyat bilan o‘zaro munosabatlar orqali yuzaga kelishini tasdiqlaydi.Shu bilan birga, ramziy interaksionizm nazariyasi inson xulq-atvorini chuqurroq anglash, ijtimoiy rollar va identitet shakllanishini tahlil qilishda muhim ahamiyatga ega. Garchi u asosan mikro darajadagi jarayonlarga e’tibor qaratib, makro ijtimoiy tuzilmalarni yetarlicha yoritmasa-da, kundalik hayotni tushuntirishda uning ilmiy ahamiyati juda katta. Natijada, ushbu nazariya zamonaviy sotsiologiyada dolzarbligini saqlab qolayotgan va ijtimoiy jarayonlarni chuqur tahlil qilishga xizmat qiladigan muhim konseptual asoslardan biri sifatida baholanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Jiyanmuratova G.Sh. Sotsiologiya tarixi.–T.: Innovatsiya-Ziyo, 2020.–466 b.

2. Blumer, H. Symbolic Interactionism: Perspective and Method / H. Blumer. — Berkeley: University of California Press, 1969. — 208 p.

3. Mead, G. H. Mind, Self and Society / G. H. Mead. — Chicago: University of Chicago Press, 1934. — 401 p.

4. Ritzer, G. Sociological Theory / G. Ritzer. — New York: McGraw-Hill, 2011. — 800 p.

5. Collins, R. Four Sociological Traditions / R. Collins. — New York: Oxford University Press, 1994. — 320 p.

6. Charon, J. M. Symbolic Interactionism: An Introduction, An Interpretation, An Integration / J. M. Charon. — Boston: Pearson, 2009. — 256 p.

UniScience
International scientific journal